

Skattelette som virkemiddel for økt bofasthet og tilflytting til Nord-Troms og Finnmark

En analyse med likevektsmodellen NOREG 2

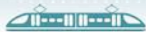
TØI rapport 2144/2026 • Forfatter: Wiljar Hansen • Oslo 2026 • 25 sider

Analysene i denne rapporten viser at redusert skatt på alminnelig inntekt alene har begrenset evne til å motvirke den langsiktige nedgangen i arbeidsstyrken i innsatssonen i Finnmark og Nord-Troms. Med likevektsmodellen NOREG 2 beregnes det at skattesatsen må reduseres med om lag 70 prosent for å holde arbeidsstyrken i 2050 på samme nivå som i 2025, mens en 50 prosent reduksjon fortsatt gir nedgang. Fullt skattefritak gir bare en moderat økning i arbeidsstyrken (under 2 prosent). Resultatene indikerer at de sentraliserende drivkreftene er sterke, og at ambisiøse mål for bosetting og rekruttering trolig krever en bredere og mer målrettet virkemiddelpakke enn skattelette alene.

Innsatssonen i Finnmark og Nord-Troms (tidligere «tiltakssonen») ble etablert i 1990 som et svar på vedvarende negativ befolknings- og næringsutvikling i regionen. Virkemiddelpakken er en sentral del av nordområdepolitikken og skal bidra til å gjøre regionen mer attraktiv å bo og arbeide i, styrke rekruttering av arbeidskraft og støtte verdiskaping. Redusert skatt på alminnelig inntekt og særskilte fradrag er blant de viktigste personrettede virkemidlene i innsatssonen. Samtidig peker både historiske flyttestrømmer og framskrivninger mot fortsatt sentralisering, små og sårbare arbeidsmarkeder og en aldersstruktur som gir svak utvikling i yrkesaktiv befolkning.

Denne rapporten analyserer hvor store reduksjoner i skatt på alminnelig inntekt som må til for å påvirke befolkningsutviklingen i innsatssonen fram mot 2050. Analysene er gjennomført med den regionale generelle likevektsmodellen NOREG 2 (versjon 2.4), utviklet i samarbeid mellom TØI, Vista Analyse, Menon Economics og SSB, og kalibrert til nasjonale framskrivninger i Perspektivmeldingen 2024. Det etableres en referansebane («business-as-usual») der dagens politikk videreføres, og denne sammenlignes med tre alternative scenarier der skatten på alminnelig inntekt i innsatssonen reduseres med henholdsvis 50, 70 og 100 prosent, mens skatten ellers i landet holdes uendret. Hovedindikatoren i analysen er utviklingen i arbeidsstyrken i innsatssonen, som i modellen representerer «innbyggerne» gitt antakelsen om full sysselsetting.

Referansebanen viser at arbeidsstyrken i innsatssonen faller fra 49 393 i 2025 til 46 976 i 2050, tilsvarende en nedgang på om lag 4,9 prosent. Dette reflekterer at sentraliserende drivkrefter – knyttet til arbeidsmarkedsstørrelse, utdanning, næringsomstillinger, livsfaseflytting og

demografisk aldring – forventes å gi negativ utvikling i yrkesaktiv befolkning i nord. Innen innsatssonen er utviklingen også ulik: Alta og Hammerfest har over tid vært mer robuste enn de minst sentrale kommunene, samtidig som kohortanalyser viser stor mobilitet i de mest flytteaktive aldersgruppene.

Scenarioanalysene viser at skattevirkemiddelet har effekt, men at effekten er begrenset i forhold til ambisjonen om å stabilisere arbeidsstyrken fram mot 2050. En reduksjon i skatt på alminnelig inntekt på 50 prosent er ikke tilstrekkelig til å stoppe nedgangen. Først ved en reduksjon på 70 prosent beregner modellen en tilnærmet flat utvikling i arbeidsstyrken, slik at nivået i 2050 (49 381) blir omtrent likt nivået i 2025. Fullt skattefritak (100 prosent reduksjon) gir en moderat økning i arbeidsstyrken til 50 352 i 2050, det vil si en økning på 959 personer, i underkant av 2 prosent. Resultatene peker dermed på avtakende marginaleffekt: selv svært store skatteutt gir relativt beskjedne utslag i arbeidsstyrkens størrelse på lang sikt.

For å illustrere størrelsesordenen i husholdningenes økonomi er det laget et stilisert regneeksempel basert på medianinntekt før skatt for par med barn i Finnmark. Med antakelser om minstefradrag, Finnmarksfradrag og renteutgifter anslås alminnelig inntekt til om lag 968 600 kroner per husholdning, og skatt på alminnelig inntekt til om lag 179 000 kroner med dagens sats i innsatssonen. I dette eksemplet innebærer en 50 prosent reduksjon om lag 90 000 kroner lavere skatt per husholdning, mens en 70 prosent reduksjon innebærer om lag 125 000 kroner lavere skatt per husholdning.

Rapporten drøfter resultatene opp mot intensjonen med virkemiddelpakken i innsatssonen. Skattelette kan påvirke flytting gjennom (1) økt disponibel inntekt og kompensasjon for strukturelle ulemper, (2) styrket rekrutteringskraft ved at jobbtilbud gir høyere nettoinntekt, og (3) økt alternativkostnad ved å flytte ut når skattefordelen bortfaller. Samtidig indikerer NOREG 2-analysene at de underliggende demografiske og arbeidsmarkedsmessige drivkreftene er så sterke at skattevirkemiddelet alene må forsterkes betydelig for å stabilisere arbeidsstyrken, og at selv maksimal bruk av virkemiddelet ikke utløser store veksteffekter.

Funnene er også i tråd med tidligere kunnskapsgrunnlag. Evalueringen av personrettede virkemidler i tiltakssonen fra Vista Analyse (2022) peker på at gjeldsslette for studielån ser ut til å virke bedre enn lavere proSENTSATS i alminnelig inntektsskatt, og at lettelser i inntektsskatt framstår som et mindre kostnadseffektivt virkemiddel, blant annet fordi effekter kan være tidsbegrensede og fordi kjennskap og synlighet kan være lav. Samlet peker dette mot at redusert skatt på alminnelig inntekt kan bidra til å dempe nedgang og styrke rekruttering på marginen, men at ambisiøse mål om stabil eller økende arbeidsstyrke fram mot 2050 sannsynligvis krever en bredere og mer målrettet virkemiddelportefølje enn skattelette alene.